

Øystein Hjort

15. AUGUST 1938 – 8. NOVEMBER 2014

AF ELSE MARIE BUKDAHL

Øystein Hjort indtog en central plads i dansk og international kunsthistorie. Fra sine unge år og til sin død i 2014 var han en inspirerende lærer, vejleder, forsker og formidler, altid engageret, parat med forslag, samt med både opmuntring og kritik. Han havde et stort netværk i den internationale kunsthistoriske verden og mange kolleger, som han arbejdede sammen med.

Øystein Hjort blev født i 1938. Hans store interesse har altid været kunst og kunsthistorie. Det blev derfor også kunsthistorien, han valgte at studere på Københavns Universitet. I 1964 modtog han universitetets guldmedalje. Ved samme universitet blev han mag.art. i kunsthistorie i 1969. I dette år blev han ansat ved Institut for Kunsthistorie og Klassisk Arkæologi ved Universitetet i Oslo. Derefter blev han kandidatstipendiat ved Københavns Universitet i tiden fra 1969 til 1970. I perioden fra 1971 til 1994 fungerede han som lektor ved Institut for Kunsthistorie ved Københavns Universitet. I dette lange tidsrum havde han mange frugtbare ophold ved udenlandske universiteter og institutter, hvor han fuldførte sin internationale forskeruddannelse, især indenfor den byzantinske kunst. Han har også i kortere perioder arbejdet ved forskellige norske og danske institutter i udlandet og studeret ved flere amerikanske universiteter. Han har fx været tilknyttet det norske og det danske institut i Rom og været "visiting scholar" ved Dumberton Oaks, Center for Byzantine Studies, Washington. Han beklædte samme stilling ved Yale University i

New Haven i perioderne 1978-79 og 1982-83. Fra 1994 til 2005 fungerede han som professor i kunsthistorie ved Københavns Universitet. I 1995 blev han medlem af Videnskabernes Selskab. Han har også haft mange bestyrelsesposter i kunstverdenen. Fra 1973 til 2006 sad han i bestyrelsen for kunstmuseet Louisiana. Han har også haft sæde i bestyrelsen for Astrup Fearley Museet i Oslo. Og i en periode var han medlem af repræsentantskabet for Statens Kunstfond. I 1992 blev han hædret med Carl Jacobsens Museumslegat. I 1993 modtog han Klein-prisen.

Øysteins Hjorts forskningsindsats og hans mange publikationer har siden midten af 1960'erne og frem til hans død i 2014 haft to tyngdepunkter: Det ene ligger i senantikken og i den byzantinske og vesteuropæiske Middelalder. Det andet er placeret i det 20. århundredes billedkunst og kulturhistorie med sigtelinjer ind i det nye årtusinds kunstverden. Han har derfor hele tiden været optaget af at udforske nogle af de væsentligste rødder i den europæiske kunst- og kulturhistorie, samtidig med at han har analyseret modernismens fremmarch i vort århundrede og opgøret med den.

Øystein Hjort blev dr. phil. i 1991 på værket *Ecclesia Christi, Ecclesia Virens. Mosaikkerne i San Clemente i Rom*, der blev udgivet i 1990. Hans meget roste disputats udtrykker på en yderst kvalificeret måde essensen af hans mangeårige dybtgående studier i oldkirkens og den byzantinske og vesteuropæiske middelalders arkitektur, billedkunst, ikonografi, teologi og kulturhistorie. Netop mosaikkerne i San Clemente indtager en enestående position i mosaikkunstens historie i Rom, der omfatter mere end tusind år. De er skabt i tiden mellem ca. 300 og 1300. Det er lykkedes Øystein Hjort at fremlægge en ny og meget veldokumenteret fortolkning af San Clemente-kirkens mosaikkers stilistiske særtræk og deres teologiske og filosofiske betydningsindhold. Især analyserne af apsismosaikken indtager en fremtrædende plads i hans værk. Både nye tolkninger af korsfæstelsen og af Guds skaberkraft – symboliseret gennem hans hånd – bliver inddraget. Øystein Hjorts fortolkning af mosaikken bygger ikke alene på et netværk af relevante kunstværker og litterære kilder, men også på helt nye analyser af mosaikkunstens tekniske forudsætninger. Gennem sin disputats har han kastet nyt lys over både mosaikkunstens historie og de brudflader i kunst, filosofi og teologi, der netop trådte frem på det tidspunkt, da Clemente-mosaikken blev skabt.

Det grundige arbejde med disputatsen er både indledt og efterfulgt af en række artikler i nordiske og internationale tidsskrifter om væsentlige værker og problemstillinger i den byzantinske og vesteuropæiske middelalder, suppleret med fortolkninger af de monumenter fra senantikken, der er vigtige forudsætninger for hans centrale forskningsprojekt. Typiske eksempler på denne del af hans forskningsindsats er:

”Except On Doors. Reflections on a Curious Passage in Hypatius of Ephesus” (in *Byzantine East Latin West: Art Historical Studies in Honor of Kurt Weitzman*, Princeton 1994) og ”Augustus Christianus – Livia Christiana: Sphragis and Roman portrait sculpture” (in *Aspects of Late Antiquity and Early Byzantium*, Istanbul 1993). Øystein Hjort studerede også intenst Det byzantinske Rige. Denne viden udnyttede han som redaktør af og bidrager til et stort værk om *Arven efter Byzans* (*Tidsskriftet Sfinx* 2010), hvor han sammen en række kolleger beskrev den indflydelse, som Byzans – det nuværende Istanbul – gennem tiderne havde haft på resten af Europa.

I bogen *Kalkmalerier fra danske landsbykirker* (1969), som Øystein Hjort udgav i samarbejde med den fremtrædende franske fotograf Gérard Franceschi, har han fremdraget nye aspekter i dette emne.

I flere bøger har Øystein Hjort fremlagt nye analyser både af forholdet mellem tradition og nybrud i det 20. århundredes kunst og af de mange retninger, der netop så dagens lys på dette tidspunkt. Han har således udgivet flere monografier om de moderne danske kunstnere, fx *Preben Hornung* (forlaget Asbæk 1982), *Merete Barker* (serien *Dansk Nutidskunst* 1994) og *Billedhuggeren Paul Isbak* (forlaget Galleri 5000 2009). I sine analyser i antologien *Tidsbilleder. Analyser og beskrivelser af kunsten i dag* (Gyldendal 1986) fremlagde han i artiklen ”Skulpturens natur” en præsentation af den amerikanske *Land Art* gennem en tolkning af Michael Singers tidlige projekter fra slutningen af 1970’erne, som han havde studeret under et besøg hos ham. Øystein Hjort beskrev disse projekter som ”porte til en ny bevidsthed om forholdet mellem natur og kultur.”

I sine fortolkninger af modernitetens og senmodernitetens billedkunst har Øystein Hjort først og fremmest taget sit udgangspunkt i de fire amerikanske nybrud, hvis kvaliteter han på et tidligt tidspunkt havde blik for. Det drejer sig om *Pop-Art*, *Minimal Art*, *Land art* og *Conceptual Art*, der havde stor indflydelse på det internationale kunstliv, og også på det danske. Fremtrædende træk i Øystein Hjorts opfattelse af disse strømninger er opsummeret i skriftet ”New Sensibilities: America in the 1960s” (in *Inventing Modern America – An Introduction to American Studies*, 1988) og i en række artikler i udstillingskataloger til de forskellige museer, især til Louisiana.

Øystein Hjort har også været optaget af at fortolke værker af de amerikanske kunstnere, der skabte et nyt skulpturbegreb. Walter de Marias projekter bliver i bogen *Levende billeder* (Christian Ejlers forlag 1999) præsenteret som ”Installationens sublimе orden”, medens Richard Serras værker bliver beskrevet som ”samfundsrevsende skulptur.”

Også fortolkninger af de nye retninger i samtidskunsten har altid haft en central plads i Øystein Hjorts kunsthistoriske arbejder. Han har således introduceret vigtige repræsentanter for det nye ekspressive maleri, der dukkede op i begyndelsen af 80'erne og som genindsatte – i en ny optik – maleriet i dets hævdvundne rettigheder. Han publicerede første gang sine analyser af dette emne i artiklen ”New Painting” (in *3. Year Art Book, GRÆS, Publishers ApSb* 1983). I *Levende billeder* nuancerede han sin opfattelse af dette nybrud i maleriet og fremlagde både inspirerende og grundige analyser af bl. a. et af den tyske kunstner Anselm Kiefers hovedværker, *Ausgiessung* (1982-1986), der i dag hænger på Louisiana. Det visualiserer, som Øystein Hjord selv har udtrykt det: ”Den brændte jord: et Tyskland efter krigen, genkaldt og aldrig siden glemt”. Han fremdrog Nina Sten-Knuudsens malerier som et dansk bidrag til det nye ekspressive maleri og som en fornyer af landskabsmaleriet.

Sin store viden om den moderne kunst udnyttede Øystein Hjord også i sin kunstkritiske virksomhed, der var præget af nøgternhed og en alsidig orientering i de emner, han behandlede. Han virkede som kunstkritiker i *Information* i perioden fra 1966 til 1978 og i *Politiken* fra 1980.

På et ret tidligt tidspunkt begyndte Hjord at arbejde med film på et dybdegående fagligt grundlag. Han har især været optaget af at fortolke de nye filmkunstneres værker, fx dem, der blev skabt af Renoir og Fellini. Fra 1967 til 1969 var han redaktør af *Kosmorama* og fra 1969 til 1971 medlem af Filmrådet.

Øystein Hjord var til det sidste levende optaget af kunst og kunsthistorie. Han genoptog bl.a. sin tidligere interesse for Michael Singers projekter. Siden 2013 arbejdede han og jeg sammen med *Michael Singer Studio* på at realisere et havnefrontprojekt på Refshaleøen.

I den lange periode, hvor han underviste i kunsthistorie ved Københavns Universitet og på andre institutioner var han altid meget værdsat både for sin store faglige kompetence og for sit smittende engagement og sin åbenhed. Han vil blive savnet.

Ære være hans minde.